

להרף ההשתאות הזאת

יחזקאל נפשי: הערך הקיים מיילל בחשכה, הוצאת עמדה, 98, 2014 עמ'

שיריו של יחזקאל נפשי עוסקים ביכולתו להבקיע תהודה מן האמת, שאותה הוא חש בהתעוררות, באוטוסיגסטיה, בהפנמה רטרופקטיבית, באותנטיות ובחזיון. נהירים מעליו מלאכיות ומלאכים עד כדי טשטוש בין מציאות לדמיון, ושניהם מועדפים מבחינתו.

הערך הקיים מיילל בחשכה שירים מ-2001 עד 2013, הוא ספר שיריו השני של נפשי. השירים רובם ככולם פורסמו קודם לכן ועוררו הדים לכאן ולכאן.

לפי השיר הנושא את הכותרת 'הערך הקיים מיילל בחשכה' (בעמ' 66), הערך הקיים הוא כל מה שצריך להיותר בחיים ונאחז בהם, בטבע המוליד את ראיית המתבונן. הטבע יכול להירשם כמיון של לחש בדממה ובתנועה המסמלת את חיותו והישרדותו, כוח השפעתו בחיים, זאת לעומת עצבנו וחשכתו.

הערך הקיים הוא גם מונח מן השפה הווירטואלית. בשיר, המצב הקיומי עובר דרך ההקרבה של החיים לעומת המוות. אך המוות אינו העניין המרכזי בשיר הזה (שלא כדרך שירים רבים בספר, שבהם הוא עוסק במוות כהוויה וכמוטיב); גם אם הוא מעכב, הוא מאוחר כדרך להתבוננות בחיים שהוא מבקש לזהותם כאלוהים. הטבע מאניש את החיים במאור: "בהרות לבנה נוגות מוארות ברגבי הצומח, המאור עוטה בארשת פניה", ואחוז באחזיה פנימית את האור המשתקף

מבעד לחיזור הבין-מיני, וכל מה שקיים כמניע לאחיותו: "האורנים ופרי האדמה. הריח. זג ענבים/ נוצצים, בודקים על כלונסאות עץ/ דמעות הגשם. נהר ירוק."

בהתרחשות הקיימת: "האדמה פועמת, האדמה זועקת, קוראת באנקה, כאן אלוהים." בשיר צריך לשכנע את החיים להישאר בדבקות, בהבעה המנכיחה אלוהים.

הכוח אחוז בטבע כדרך לייצוג של עולמו הפנימי, כפי שנמסר ברצף של שיר אחר:

"אתה תעבד את הטבע והוא יהיה לך לבית. לעצי היער/ תקרא בשם אחים. הנהר הירוק יהיה אחות לך" (עמ' 56). חיזיון מורה לכותב למשמע בטבע הוויה של בית ומשפחה כתחליף.

הכתיבה מיוצגת כאלמנט של קדושה או התכונות מלפני אלוהים (בעמ' 5) ולא תמיד יש לצרוך אותה. תחושת חטא עולה מפרנסת הכתיבה לאורך זמן, שתחליפיה נאמרים בתעסוקות ההולמות כדי מחיה (בעמ' 32).

בבקשו לומר את אשר על לבו בצורה גלויה, כיוון שאינו מאמין שיבינו אותו, הוא מחליף: "אין לי צורך עתה בכתיבה" (עמ' 29), וגם נזהר לדייק ולהתגמש במילים: "ייתכן וכי היה עלי להיות רוכל בשוק" (עמ' 32) או: "שני פרפרים קטנים מתעופפים אל לעומת הקרקע" (עמ' 79).

הכתיבה היא בדרך פרוזאית, יומנית, וידויית ומהרהרת, כמסכתות הניזונות מהתייחסות ליצירה ולכתיבה בעיקר (מאמרים המובאים בשם כותביהם כפרולוג לשיר או כאזכור אל תוכן; מכתבים שמוענו אלי; כתיב יד וטיטות משלו שהוא מעיין בהם כדי ללמוד מהם), כך ששיריו הם תחנות במסע האוטוביוגרפי והחוויתי.

הרבה שירים עוסקים בחידולן:

"מהות ענין השירה העברית", לפי כותרת שירו שבו הוא כותב: "הענין הוא פנה: את השירה יש לכתב מן המות" (בעמ' 78). הוא שואב את השראת הכתיבה שלו מערכה המונומנטלי ומפיגורות יצירתיות וקולוסאליות שאכלסו את חוויותיו. את זיקתו האמצעית לארשיות המאכלסות את שיריו הוא אינו זוקק לאושש, אלא די לו בכך שהוא חש לקרבן אלי. גם פומפוזיות יש בשפה הארכאית שבה משתמש נפשי (לדוגמה, הבחירה

החזרת בצורת בינוני פועל: "ביושבי", "בלכתי", "בקוראי", "ממקום עומדי" או מילות ההסגר החוזרות: "כמדומני", "כמדומה" וגם מנייריזם, המלמד לאו דווקא על טרחנות אלא על תחושת שגב שמאפיינת את כתיבתו, שתפקידה בשליחות ובחיפוש אחר אלוהים. זו שירה שמתבוססת בתחושות חלום, הוזה היעלם. בתוך היעלם הוא מונה גם את אהבותיו, שאף הן ערובה לערך הקיים.

ברמותו של פנחס שדה, אב הטיפוס לאסכולת כתיבתו של נפשי, שירתו מקרשת את הסיגוף כדרך להגשמה, להתמודדות עם אובדן, להיזכרות במה שיכול היה להיות שלו ואינו עוד, מה שנפרד כחלום, שהוא שב לרוש את דרכו בחייו ובהימשכותם. גם האהבה נקשרת במוות. הרבה שירים על חוויות אהבה מוצאם בזיכרון, החש מתוך ערגה לקשרים שחולו אך שבים להשאיר את חותמם על תחושותיו.

כדין וחשבון בינו לבין עולמו, כהשראה שהוא שב להתקיים מעברה וכחדיאציות לפיסות המידע, לנתחי האוטוביוגרפיה ולמרכיבי האישיות של יוצרם, נפשי מגלם את הוויה דולורוזה של חייו במסלול קבוע של התעמתות גלויה עם הקיומיות, תוך חיקויה של המציאות המשופעת בסובייקטיביזם.

ההתעסקות בעצמי חשובה כדרך ליציאה מתחושת אובדן וכדי להחזיר את התחושה הלא מושגת. מה שמרשג באבחנה המתמדת, תלוי ועומד כהתמודדות רצופה באי-הודאות. לא פעם, כשהדובר חווה את העבר שהוא אינו מוצא לו מנוח, נמסרת תשתית העבר בהשלכה, כהזדהות עם המוות. אי-הודאות נכרכת בשאלת האמונה הגדול, וזה מעורר אמפתיה.

הנהגה שיר שאני אהב מאוד:

"בשבתי בתחנת האוטובוס הסמוכה למבשרת/ שני פרפרים קטנים מתעופפים אל לעמת הקרקע/ פרפרים קטנים, תינוקיים, מלאי יפי/ הם משתרגים אלו באלו, נמוגים ככמעשה אהבה ממש/ אני צופה בהם כמשתהה// אולי אלו הם מלאכים החולפים פה עכשו, כדי שאבחינו/ הלא על אדמת המדרון הזו, על אדמת הטרשים הקשה הזו/ הלכנו בעבר מלכים מני קדם. אלים בדמות אדם. כן/ מהם אף היו אנושיים. אולי אנושיים מאד/ מהם יש ששמש נשכח ואינו נודע עוד, כי את קודותיהם, אפף הזמן/ תבני ויהאחזו, פקחיה, זמרי/ בעל חנן בן-עכבור/ לא. האחרון (אם זכרוננו אינו מטעני)/ למעשה היה אחד ממלכיה הקדומים של אדם/ שמות. שמות רבים. מני-קדם. הרהורים מטמטמים. שעת ערב// אך רבוננו של עולם, שני הפרפרים עכשו. שני הפרפרים הלכנים/ רק הם עתה לעמתי ולעמת החלל. רק הם בלבר// והרגע הזה... זכר אותה אהובה... נשיקתה לי..." (בעמ' 79)

איזה תענועים עובר הכותב דרך השפה: עם מלאכים הזדהותו בהעברה של מלכים, אלים בדמות אדם. בין אלה שאת שמם הוא מזהה ביד מכוונת ובין אלה ששמש אינו נודע מפני הזיכרון, שאולי מטעה אותו להניחו בהערת שוליים כתנאי בטל. דווקא הספקנות מטיבה עם תיאור המצב, עם המניע של כל השיר הזה, הטמון בשתי השורות המסיימות. כמו כל המוטיבים התחברו להרף ההשתאות הזאת, ולעומת החלל - שני הפרפרים מבקשים להחיות רגע בתוך האובדן המפוס.

האהובה אינה מסומנת בשם, אולי היא בחלל הרומנטי, בחלל ההוויה הטבעית, שבה שני הפרפרים הם יצורים חיים, אך בה בעת מדומים ככמעשה אהבה ממש לדימוי הסגור. אף הפרפרים מואנשים - "קטנים, תינוקיים, מלאי יופי" - הן כיצורים חיים והן בדימוי. שתי השורות האחרונות משאירות את הכותב בתחום המוטיבי המוכר, ולא מסמנות התבגרות מן התלם, אך השיר כולו, בדינמיקה המתעתעת שבו, מעיד על הרטט שעוברת השירה של נפשי ואת ערובה ודאית לאתגרים שהיא עתידה עוד לעבור.

שמעון שלוש